

AKLINDAN DÜŞÜNCELER GEÇEN ÇOCUK*

“Rosa, pembe demek. Linde, ıhlamur ağacı demek. Gerçi pembe ıhlamur ağacı yoktur, ama insan yine de gözünün önüne pembe bir ıhlamur ağacı getirebilir.”

Rosalinde; düş kurmayı seven, aklında harika düşünceleri olan, havuz kenarı dansı yapabilen, sürekli bir şeyleri unutan, büyüyünce kaleci olmak isteyen ve herkesi her gün eşit derecede sevemeyen bir kızdır.

Kitaplarında genellikle sosyo-ekonomik bakımdan orta düzeye sahip ailelerin çocuklarının günlük yaşamlarını ele alarak geleneksel aile yapısını ve okul kurumunu mizahi bir yaklaşımla eleştiren Avusturyalı yazar Christine Nöstlinger; bu öykü kitabında da geleneği bozmayarak annesi, babası, büyükannesi, büyükbabası ve kedisiyle yaşayan Rosalinde'nin başından geçen çeşitli olayları anlatıyor. Kitapta yer alan 8 öykü; Rosalinde'nin evi, okulu ve düşleri arasında geçmektedir. Rosalinde düşlerinde gerçek yaşamda hiç yapmadığı şeyler yapmakta, gitmediği yerlere gitmektedir: okuldan kaçır, sirkte ip cambazlığı yapar, yolda bir kaza sırasında ölür, ıhlamur ağacı olur, doğada yavrularına yiyecek aramaya çıkan kuş yuvalarına sahip çıkar...

Erhart Dietl tarafından resimlenen kitapta, çok katmanlı anlam oluşturmaya olanak sağlayan siyah ve beyaz tonlar kullanılarak çizginin anlatım gücü öne çıkarılmıştır. Her öykünün başında okura düşsel ve düşünsel hazırlık yapma olanağı sunan özgün resimler kullanılmıştır. Yapıttaki dil kullanımı, anlatının çocuk-okur tarafından bellekte canlandırılmasına ve metnin anlamsal bütünlüğünün tamamlanmasına katkı sağlayıcı niteliktedir. *“Ütüler büyük, sert ve sağlamdır. Düşüncelerse nazik, şeffaf ve yumuşak.”* sözleriyle ütüler ve düşünceler karşılaştırılmış; *şekerli omlet, bebek pembesi yaprak, kum havuzunda pasta pişirme, badem beyazı* gibi alışılmamış bağdaştırmalarla çocukların düşüncelerindeki arınlık ve düşlerindeki sonsuzluk yansıtılmıştır. Necdet Neydim tarafından Almanca aslından Türkçeye çevrilen yapıtta Türkçenin zenginliğini yansıtacak sözcüklerin yeğlenmesine yönelik bir duyarlılık da egemendir.

Rosalinde; karşılaştığı olaylara düş evreninde yeni anlamlar katarak, yaşadıklarına farklı gözlerle bakmaya çalışan bir karakter olarak sunulmuştur. Rosalinde kendisini, adının anlamı olan pembe ıhlamur ağacının yerine koyup normal bir ıhlamur ağacıyla pembe bir ıhlamur ağacının kedinin kuş yuvasına saldırmak

* Christine Nöstlinger, *Aklından Düşünceler Geçen Çocuk*. Çev.: Necdet Neydim, İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

üzere beklerken nasıl tepki vereceklerini karşılaştırır. Böyle yaparak kendisini olmadığı bir şey yerine koyan Rosalinde, dünyadaki düzeni anlamaya ve kendisinin neler yapabileceğini görmeye çalışmıştır. Çocuğun adıyla kendisi arasında anlamsal bağlantı kurarak farklı renkte ve özellikte ağaçların kendi adı olabileceğini düşünmesi; onun düş evreninin sınırlarla örülmediğini göstermektedir.

Rosalinde'nin karşılaştığı kişiler onun için tek bir nitelik taşımamaktadır. O, insanları yaşadıklarıyla ilişkili olarak düş evreninde değerlendirmektedir. Rosalinde büyükannesinin ütünün düğmesini herkesten saklamasını ve kaybolduğu yalanını söyleyerek suçu kediye atmasını görmüştür ancak başka kimse bu olaya tanık olmamıştır. Nöstlinger burada, çocuk kahramanına ailesini eleştirme, onların davranış ve eylemlerini sorgulama olanağı sunmuştur. Nitekim yeni bir ütü sahibi olmak isteyen büyükannenin ütünün düğmesiyle ilgili söylediği yalan; kavram geliştirme, yaşama ilişkin duyarlık ve farkındalık oluşturma süreci yaşayan Rosalinde'yi derinden etkilemiştir. Küçük kız, annesine doğrudan bu olayı sormasa da genel olarak yalanla ilgili sorular sorarak içinde bulunduğu durumu anlamlandırmaya çalışmıştır.

Rosalinde, ara sıra boş inançlara da ilgi duymuştur. Bu durum, Rosalinde'nin meraklı ve sorgulayıcı kişiliğiyle çelişmektedir ve karakterin inandırıcılığını zayıflatıcı bir öge olarak da değerlendirilebilir. Örneğin; *“Sirk müdürünün karısı, Rosalinde'nin omzuna üç kez tükürür. Bu terbiyesiz bir hareket değildir; sirkte böyle yapılır. Buna ‘tü-tü-tü’ denir. Ve tü-tü-tü demek, ‘şeytan kulağına kurşun’ demektir. Ama şeytan kulağına kurşun demek, kötü bir şey dilemek değildir, tam tersidir. Tü-tü-tü diye tükürmek ve şeytan kulağına kurşun demek, ‘İnşallah her şey yolunda gider! İnşallah düşmezsin ve bir yerini kırmazsın!’ demektir.”* biçimindeki anlatımda iyi dilek, boş bir inanca bağlanmıştır. Aynı biçimde *“Rosalinde yataktan, ne yazık ki, önce sol ayağını basarak kalkmıştı. Yere önce sol ayağını basarak kalkan birinin başına gelmedik kalmaz. Bunu bütün batıl inançlı insanlar bilir. Rosalinde de bilir bunu.”* denilerek boş bir inanç daha örneklendirilmiştir. Ancak Rosalinde'nin bu inançlarına karşılık, gelişen olaylarda boş inançları haklı çıkaracak durumlar yaşanmamıştır.

İçinde yaşadığı ortamı sorgulayan, şimdiye ve geleceğe yönelik düşler kuran Rosalinde; inandırıcı ve tutarlı değişimler geçirerek, çocuk okurun da özdeşim kurabileceği düş ve düşünce evrenini devindirme yollarını sunmuştur. Günlük yaşam öğeleri ele alınarak çocuğa hangi durumda neler yapabileceği değil, hangi durumda nasıl çözüm yolları üretebileceği duyumsatılmıştır. Çocuğun kendisine ve yaşama

dönük farkındalığının düşün ve düşüncelerle geliştirildiği bu yapıt, 8-10 yaş grubu çocuklarının ilgi ve gereksinmelerine uygun niteliktedir.

Arş. Gör. Yonca KOÇMAR

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi